[א]כל השיעורין כולן בכזית חוץ מטומאת אוכלין ששינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן וראיה לדבר יוה"כ מאי שינה הכתוב במשמעו [1]מלא תעונה ומאי שינו חכמים בשיעוריה ככותבת ומאי ראיה לדבר יוה"כ דאי מהתם הוה אמינא אורחא דקרא הוא [ב]טומאת אוכלין כביצה מנלן א"ר אבהו א"ר אלעזר דאמר קרא [2]מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל ואיזה זה ביצת תרנגולת ואימא גדי מחוסר שחיטה ואימא בן פקועה טעון קריעה ואימא ביצת בר יוכני [א]תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת ואימא ביעתא דציפורתא דזוטר טובא רבי אבהו דידיה אמר מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא בית דין אחר וירבה בשיעורין מאי ירבה בשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא [ב][3]אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דמחייבי קרבן אכזית קטן מאי ירבה בשיעורין שמא ירבה בקרבנות מחמת שיעורין א"ר יוחנן [ג]שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מכתב כתיבי אלא ה"ק [ד](אמר רבי יוחנן) [ג]שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תיקנום והכתיב [ה][4]אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום: השותה מלא לוגמיו: אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו והא אנן תנן מלא לוגמיו אימא כמלא לוגמיו מיתיבי כמה ישתה ויהא חייב בש"א רביעית ובה"א מלא לוגמיו רבי יהודה אומר משום ר"א כמלא לוגמיו רבי יהודה בן בתירא אומר כדי גמיעה מי עדיפא ממתניתין דאוקימנא כדי שיראה הכי נמי כדי שיראה אי הכי היינו ר"א איכא בינייהו מלא לוגמיו דחוק [ו]מתקיף לה רב הושעיא אם כן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ליה

כי

כל השיעורין. האמורין באוכלין: **ששינה הכתוב.** לקמן קמפרש ליה: **וראיה לדבר.** למה שאמרתי שלפי ששינה הכתוב במשמען שינו חכמים בשיעורן יש ראיה מיום הכפורים שאף בו שינו חכמים בשיעורן מפני ששינה בו הכתוב במשמעו: **אשר לא תעונה.** ולא כתיב אשר תאכל: **מאי ראיה.** למה לו להביא ראיה מאי אולמא דהאי מהאי (א) מה פירש ביום הכפורים במשנה להודיענו שהטעם משום דשינה הכתוב הוא יותר משלא פירשו התם בטומאה נמי חזינן דשינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורא: (ב) **אי מהתם.** מדשינה הכתוב בטומאה הוה אמינא אין שם שינוי הכתוב דאורחיה הוא למיכתב מכל האוכל אשר יאכל כי היכי דכתיב גבי משקה אשר ישתה קא משמע לן יום הכפורים דהתם ודאי שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורן אמור מעתה את ששינו בטומאה נמי משום טעמא דשינה הכתוב הוא דאשר יאכל שינוי משמעו חשיב להו: **מחוסר שחיטה.** כשיצא מתוך האוכל שנולד בו לאו אוכל מיקרי לענין טומאה לא הוא ולא אמו דהא מחסרי שחיטה: **ואימא בן פקועה.** שנמצא בתוך בהמה שנשחטה דקיימא לן (חולין דף עד.) שחיטת אמו מטהרתו: **טעון קריעה.** דתנן (שם) קורעו ומוציא את דמו: **דבר יוכני.** עוף גדול הוא כדאמרינן בבכורות (דף נז:) שטבעה ביצתו ששים כרכים: **זוטר טובא לא גרסינן אלא ה"ג ואימא כביעתא דציפרתא: רבי אבהו דידיה אמר וכו'.** פירש במשמעו של מקרא פירוש אחר שלא פירש בו ר' אלעזר רבו ואין להשיב עליו: **האוכל חלב בזמן הזה וכו'.** מפרש לה ואזיל: **אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן.** והכי קאמר האוכל פחות מכזית בזמן הזה יכתוב כשיעור זה אכלתי שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן ולקמן פריך א"כ ימעט בשיעורין מבעי ליה: **והתניא וכו'.** כלומר וכי אתי ב"ד ומחדש הלכה מי מחייב האי דאכל קודם שנתחדשה הלכה והא אדרבה לאו שב מידיעתו הוא דאי נמי הוה ידע דחלב הוא הוה אכיל ליה דהא השתא קים לן (ברכות דף לט.) דלא חייבה תורה אלא על כזית אגורי שהוא כזית בינוני: **אשר לא תעשינה.** משמע שאילו ידע לא עשה אבל בשגגה עשה ואשם: **אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול.** והכי קאמר האוכל כזית בינוני אל יכתוב מחוייבני חטאת אלא יכתוב כזית בינוני אכלתי שמא יבא בית דין ויפטרנו מקרבן ונמצא מביא חולין לעזרה: **ה"ג עונשין מיכתב כתיבי אלא הכי קאמר שיעורין של עונשין וכו'.** שיעורי עונשין שעל ידן הוא ענוש הלכה למשה מסיני באיזה שיעור הוא ענוש: **יעבץ.** הוא עתניאל בן קנז: **כמה ישתה.** מדבית הלל קפריך: **הכי גרסינן איכא בינייהו כמלא לוגמיו דחוק.** לבית הלל בעינן כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו בריוח ולרבי אליעזר כמלא לוגמיו דחוק: **אם כן.** דלבית הלל מיחייב בכדי שיסלקנו וכו' הוה ליה בציר מרביעית והויא לה מקולי בית שמאי וליתנייה במסכת עדיות גבי קולי בית שמאי שכולן שנויות שם:

כי

עונשין מיכתב כתיבי. ה"ג רש"י אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי פירוש מדר' חנן ארץ חטה ושעורה ואמר בפ"ק דסוכה (דף ה:) כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ומשני שיעורין של עונשין והדין עמו דל"ג ליה מדא דמאי משני שיעורין של עונשין דמכל מקום אכתי תיקשי לך שיעורין של עונשין מיכתב כתיבי ועוד בכל דוכתא דפריך הכי בפרק קמא דסוכה (שם) ובעירובין (ד' ד.) מייתי כל מילתא דרבי חנן והכא לא מייתי לה ועוד אמאי לא משני הכא כדמשני התם קרא אסמכתא בעלמא ועוד ליפרוך נמי עונשין מיכתב כתיבי אלא שמע מינה דהכי פריך עונשין מיכתב כתיבי אבל משיעורא לא פריך דסמיך אשינויא דשנינן התם ז): **הכי** נמי כמלא לוגמיו. הא דאמר פרק חלון (עירובין דף עט:) המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא אור"ת דהתם נמי כמלא לוגמיו וטעם הוי דבעינן יתובי דעתא דאי מלא לוגמיו ממש קאמר אם כן הוי טפי מרביעית כדמוכח הכא כי מוקי לה כמלא לוגמיו אז פריך אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי אבל מעיקרא דקאמר מלא לוגמיו לא קשיא ליה א"כ היכי בעינן כולי האי והאמר בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קח:) **דד'** כוסות שיעורן ברביעית וכוס של קידוש אחד מהם וא"כ היכי נפיק ידי קידוש כיון דבעי טעימה מלא לוגמיו ועוד אי סלקא דעתך מלא לוגמיו אם כן הוה טפי מייתובי דעתא דייתובי דעתא הוי כמלא לוגמיו ואמאי שיערו בכל חד וחד בדידיה בשלמא אי הוי בכמלא לוגמיו ניחא כדמשני בסמוך קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא כל העולם טובא עוג מלך הבשן פורתא: ח)**ושיערו** חכמי' זו ביצת תרנגול'. הקשה ר"ת דבפ' חלון (עירובין דף פ:) אמרינן דשתי סעודות דככר דעירוב י"ח גרוגרות הוין ובפרק כילד משתתפין (שם דף פב:) תנן רבי שמעון אומר שתי ידות לככר משלש לקב דהיינו שתי סעודות שהם ה' ביצים ושליש ביצה שהככר הוא ח' ביצים וכרבי שמעון קיימא לן דבכל דוכתא אמרינן כביצה לטמא טומאת אוכלין ולרבי שמעון עולה השיעור לכביצה אבל לשאר תנאי אינו כן ולכולהו תנאי קאי חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין כדמוכח סוגיא התם וכשתחלק י"ח גרוגרות לחמש ביצים ושליש דזה וזה שתי סעודות תמצא לכל ביצה ג' גרוגרות ושלש שמינית של גרוגרת דבה' ביצים ושליש ביצה יש ט"ז שליש ביצים ועולה לכל שליש ביצה גרוגרת אחת ושמינית וגרוגרת

מסורת הש"ס

א) [ר"ה ד: וש"נ], ב) חולין ה: כריתות ג. יא: [שבת סט. שבועות כו:], ג) עירובין ד. סוכה ה:, ד) [שלש תיבות הללו נמחקין מיותרין וכ"נ מפרש"י ד"ה ה"ג וכו' אלא הכי קאמר שיעורין וכו'], ה) שבת קד. מגילה ב: [תמורה טז.], ו) [זבחים לח: חולין נג: קא. בכורות ל: ערכין ח:], ז) [ועי' תוס' עירובין ד: ד"ה הלכתא וסוכה ו. ד"ה אלא הלכתא], ח) [שייך לעיל קודם ד"ה עונשין].

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' א סמג לאוין קמו וקמט:

לח ב מיי' פי"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' א:

לט ג מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב:

מ ד מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח [סימן רעא סעיף יג] וסי' תריב סעיף ט [וסימן רעא סעיף יג]:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט
2. מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא: ויקרא יא לד
3. אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד כב
4. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: ויקרא כז לד

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי ראיה כו' דהאי מהאי דמה פירש ביום הכפורים במשנה להודיענו יותר שהטעם משום דשינה הכתוב הוא משלא פירשו כצ"ל: (ב) ד"ה דאי מהתם כו' ושינו חכמים בשיעורן אמור כו' דלאשר יאכל שינוי חשיב להו כצ"ל ותיבת משמעו נמחק:

◆

מוסף רש"י

תפסת מרובה לא תפסת. כל מקום שתמצא שני דרכים אחד תופס מרובה ואחד תופס מועט, טוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותפסת את המועט תפיסתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה והיה לך לתפוס המועט נמצאת שתפסת שלא כדת (חגיגה יז. ובעי"ז ערכין ד: ועי' חולין קלח. הובא במוסף רש"י ר"ה ד:). **אשר לא תעשינה בשגגה ואשם.** וסמיך ליה או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא אשמו, דמשמע אשר לא תעשינה אם היה יודע שהוא אסור, ושגגה היתה לו וחטא ואשם הוא יביא (חולין ה:). **השב מידיעתו.** הפורש ובכלל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור, וכמו"כ גרם היושב, שאם היה יודע שהוא חלב היה יושב ומבטל מעבירה זו (שם) ומומר לא שב מידיעתו הוא לפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו (הוריות ב.). **שיעורין.** שנתנו חכמים לכל דבר, כגון כזית דם חלב פיגול ונותר וטיט מן המת שמטמא באהל ושאר שיעורין (ערכין ד.) או: כגון כזית לכל אכילת איסור וככותבת ליום הכפורים (סוכה ה:).

◆

רבינו חננאל

תניא רבי אומר כל איסורין שבתורה בכזית חוץ מטומאת אוכלין שהרי שינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן, וראיה לדבר יום הכפורים ששינה הכתוב במשמעו דלא כתיב לא תאכל ביום הכפורים אלא לא תעונה, ובמקום שהיה לו לכתוב כי כל הנפש אשר [תאכל, כתיב אשר] לא תעונה וגו'. ושינו חכמים בשיעורן בכותבת, ומאי ראיה לדבר יום הכפורים, דאי לאו יום הכפורים הוה אמינא אורחיה דקרא הוא, אלא למדנו דבר זה מיום הכפורים, ומהו ששינה הכתוב בטומאת אוכלין, מדהוה ליה למיכתב כל אוכל שיבא עליו [מים] יטמא, וכתב אשר יאכל, שמעינן מינה דלא שינה בו אלא להוציאו מכשיעור שאר איסורין שבאכילה, כגון הנותר והפיגול והנבלה וכיוצא בהן. ודייקינן מדוקייה דקרא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל, ואיזה זה, זה ביצת תרנגולת כו'. פי' בן פקועה, בן בקועה כגון בהמה שנשחטה ובקעו כריסה ומצאו בתוכה ולד, כדתנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי או מת או בן ט' מת, קורעו ומוציא את דמו. והא דר' אבהו עדיף מדר' אלעזר, דאמר אשר יאכל, אוכל שאתה יכול לאכלו בבת אחת, ואיזה זה ביצת תרנגולת, שיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך לכתוב שיעור שמא יבא בית דין אחר ויאמר דלא מיחייב עד איכא כזית גדול. אמר ר' [יוחנן] שיעורין של עונשין בכזית הילכתא למשה מסיני. תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני. אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תקנום. ומקשה אלה המצות כתיב, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ושנינן הי' הלכה למשה מסיני ושכחום, וחזרו בית דינו של יעבץ ותקנום. **השותה מלא לוגמיו חייב.** אוקימנא למתני' מלא לוגמיו, כל שאילו יסלקם לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו, ותני' מתני' כמלא לוגמיו. ואותבינן עלה כמה ישתה ויהא חייב, בית שמאי אומרים רביעית ובית הלל אומרים מלא לוגמיו. ושנינן תני [כ]מלא לוגמיו.

◆

תוס' ישנים

כל השיעורין כזית חוץ מטומאת אוכלין כו'. לפי' רש"י שרגיל לפרש דלטמא אחרים מיירי נמי הכא לטמא אחרים ולפירוש רשב"ם ורבינו יעקב דמיירי בטומאת עצמן מיירי נמי הכא לטומאת עצמן וכל מעשה תקפם וגבורתם פי' בשבת פרק המצניע (דף צא.) ובפסחים פרק אלו עוברין (דף מו.): שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. הקשה ריב"א דאמרינן בכריתות פרק אמרו לו (דף יד.) גבי יש אוכל אכילה אחת כו' שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים ואם כן לכל היותר אינו מחזיק ג' זיתים ואילו בעירובין פרק חלון (דף פ:) אמרי' ואגב אורחא קמ"ל דשתי סעודות הוו י"ח גרוגרות ובפ' כילד משתתפין (שם דף פב:) קאמר ר' שמעון א) דמשמע דשיעור שתי סעודות לעירוב הוו שתי ידות לככר מג' לקב ואותו ככר הוי ח' ביצים שהקב הוא ארבעה ועשרים ביצים ושני שלישי הככר הם ה' ביצים ושליש אין מחזיקין לכל היותר אלא ע"ז זיתים ג' לכל ביצה ואם כן לא יהיה שתי סעודות של חמש ביצים ושליש יותר מט"ו זיתים לכל היותר ובפרק חלון קאמר י"ח גרוגרות הא כט"ו הוי וגרוגרת גדולה מכזית כדאמרינן בפרק המצניע (שבת דף צא.) גבי זרק כזית תרומה לבית טמא כו' וקאמר אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה בעינן ואומר רבינו יצחק דבעירובין מיירי בגרוגרות שהן בלא גרעין ועל ידי כך נמעטות ונדלקות כנת אחת יותר מג' זיתים או שנים שהן עם הגרעין ואין נראה לרבי דהא הא דקאמר אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים כנגד קאמר ליה בכריתות שהיה רכה הרבה ועושה לאכול ועוד דגרוגרת בפרק המצניע נמי היא בלא גרעינתה מיהו יכול לומר דהני גרוגרת דפרק המצניע [לא] הוו נמעטות ונדלקות וכהי מידך דהתם הך ברייתא די"ח גרוגרות לא מיתוקמא כרבי שמעון דלרבי שמעון ע"כ דקיימא לן כותיה ככביצה ליטמא טומאת אוכלין הייתו משום דלא אשכחן דפליג עליה בפרק כילד משתתפין אלא לרבי יוחנן בן ברוקא אבל כולהו תנאי דהתם אלי בשיעור התם כבריית' אבל מכל מקום בשיעור מזון שתי סעודות לא קיימא לן כותיה אלא כרבה לן כמתניתין דתנן דאמר י"ח גרוגרות כר"מ או כרבי יהודה דכילד משתתפין ורב יהודה דאמר התם מרגלי ריבתא אליבייתא מדת שיעורא הוא. מ"ר. וקי"ל על זה דאם כן הוה ליה לתלמודא לפרושי בהדיא דלא פליגי דלאדי ולאדי חד שיעורא הוא וצ"ל גמרן דהכיא לחלון

א) נ"ל כמשנה.